

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНИХ КОЛЕДЖІВ

nauchnoe ponymanye [Models. Representation and scientific understanding]. Moscow: Prohress, 507 p. [in Russian].

2. Hurov, S. (2018). Modeliuvannia protsesu vykhovannia dukhovno-moralnykh tsinnosti u studentiv humanitarnykh spetsialnosti zasobamy khudozhnoi literatury [Modelling of education process of spiritual and moral values in students of humanitarian professions by means of literature]. *Youth and market*. Drohobych, no.4 (159), pp. 57–63. [in Ukrainian].

3. Kremen, V.H (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of education]. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040 p. [in Ukrainian].

4. Ziaziun, I. A. (2008). *Filosofia pedahohichnoi dii: monohrafiia* [Phylosophy of pedagogic actionn: monograph]. Cherkasy: Vyd-vo ChNU im. Bohdana Khmelnytskoho, 608 p. [in Ukrainian].

5. Konovalchuk, I. I. (2011). Psykholohichni aspekty hotovnosti uchyteliv do innovatsiinoi diialnosti

[Psychological aspects of teachers readiness to innovative activity]. *Problems of preparation of modern teacher: scientific digest of Uman State University named after Pavlo Tychna*. Uman: PP Zhovtyi O. O., Vol. 4, part. 1, pp. 155–161. [in Ukrainian].

6. Kraevskiy, V. V. (2006). *Metodolohiya pedahohyky: noviy etap: ucheb. posobye dlia stud. vysh. ucheb. zavedenyi* [Pedagogics methodology: the new stage: textbook for educational institutions]. Moscow: Yzdatelskyi tsentr "Akademyia", 400 p. [in Russian].

7. Pometun, O. I. (2004). Dyskusiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v ukrainskii osviti [Ukrainian pedagogs discussion around questions of implementation of complex approach into Ukrainian education]. *Kompetence approaches in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: Educational Policy Library*. Kyiv: "K.I.S.", pp. 6–15. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.06.2018

УДК 377.1

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.140438>

Оксана Макогін, викладач

Львівського коледжу будівництва, архітектури та дизайну

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНИХ КОЛЕДЖІВ

У статті представлені узагальнені результати перевірки педагогічних умов організації практики студентів будівельних коледжів, якими є: уніфікація навчальних програм практики для підготовки за групою спеціальностей; інтегровані програми практики; використання інноваційних методик професійно-практичної підготовки; узгодження програм різних щаблів ступеневої освіти, організація навчального процесу за модулями професійних функцій. Використання авторської програми практики майбутніх будівельників дозволило сформуванню у студентів способи самостійної діяльності, логічну послідовність вибору напрямів діяльності та позитивно вплинуло на рівень параметрів умінь, які формувалися у ході експериментального дослідження.

Ключові слова: експеримент; програма практики; інтеграція змісту; будівельний коледж; організації практики; педагогічні умови; уміння.

Рис. 2. Літ. 5.

Oksana Makohin, Lecturer of Lviv College of Construction, Architecture and Design

EXPERIMENTAL STUDY OF ORGANIZATION OF PRACTICAL TRAINING OF THE STUDENTS OF CONSTRUCTION SPECIALTY AT COLLEGE

The article presents the summarized results of the pedagogical conditions' testing of organization of practical training of students of the construction specialty at college. The main pedagogical conditions of the training (which are unification of training practice programs for preparation by a group of specialties; integrated practice programs; the using of innovative techniques and practical professional training; coordination of programs of degree education different stages, organization of educational process by modules of professional functions) are submitted in the study.

During the formative experiment the goal to check the individual skills characteristics which were formed through the integration of the content of practice was set out. The following parameters were selected for verification: expediency, completeness and versatility. In order to increase these parameters, the students of the experimental group were involved in such activities: to set goals and to achieve them; to develop skills in several different ways, culminating in the same result; to use repeatedly and variedly skills in various conditions by choosing ways of applying the theoretical positions in practice.

The author's program of future constructors' practical training allowed forming the ways of students' independent activity, logical sequence of choice to achieve the set goal, the ability to choose methods and forms of

tasks implementation depending on their complexity. And this, accordingly, had a positive impact on the skills level of the parameters that were formed during the pilot study.

Keywords: an experiment; a program of practice; a content integration; the construction specialty's college; an organization of practice; the pedagogical conditions; skills.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Рівень достовірності основних результатів і висновків наукового дослідження значно підвищується, якщо вони базуються на експериментальних даних. Експеримент використовується для перевірки гіпотези і виділення причинно-наслідкових залежностей між факторами, що впливають на об'єкт, який вивчається. В експерименті вивчають лише характерні сторони процесів та явищ.

Різні аспекти підготовки майбутніх будівельників експериментально досліджено у роботах Б. Адабашева (розглянуто зміст професійної підготовки робітників у профтехучилищах будівельного профілю), О. Білик (окреслено педагогічні умови інтеграції методів навчання фахових дисциплін у ЗВО), О. Булейко (досліджено інтеграцію професійних знань майбутніх будівельників засобами інформаційних технологій), О. Горіної (представлено диференційований підхід до вивчення фундаментальних дисциплін у процесі підготовки майбутніх інженерів-будівельників), Т. Картель (виокремлено етапи професійного становлення майбутніх інженерів-будівельників у навчально-виховному процесі ЗВО), А. Литвина (обґрунтовано засади інформатизації у професійно-технічних навчальних закладах будівельного профілю) та ін.

Мета статті полягає в представленні та узагальненні результатів експериментальної перевірки педагогічних умов організації практики студентів-будівельників. При організації експерименту ми дотримувалися єдиних вимог щодо його складових: постановки мети, завдань та інтерпретації результатів від фіксації стану об'єкта до експерименту, визначення експериментальних умов, виявлення можливостей впливу експериментальних змінних, оцінки стану об'єкта до і після експерименту.

У ході педагогічного експерименту, відповідно до завдань та гіпотези дослідження, вносилися зміни у педагогічний процес: реалізоване науково-методичне забезпечення організації навчальної практики майбутніх будівельників, яке базується на відповідних основоположних підходах та педагогічних засадах; інтегрований зміст практики.

У нашому експерименті були використані основні типи методів за двома ознаками: мети і

способу реалізації. За першою ознакою це так звані первинні методи, що використовуються з метою збору інформації, вивчення джерел, спостереження, опитування та ін. Вторинні методи використовувалися з метою обробки та аналізу отриманих даних – кількісний та якісний аналіз даних, їх систематизація, шкалювання та ін. На певному етапі дослідження використані верифікаційні методи і прийоми, які зводяться до кількісного та якісного аналізу даних на основі виміру співвіднесення постійних і змінних чинників [2].

Метод експертних оцінок використовувався нами для отримання змінних емпіричних даних. Для цього проводилося опитування спеціальної групи експертів з метою визначення певних змінних величин, які необхідні для оцінки досліджуваного питання. Експерти підбиралися серед викладацького складу, працівників сфери будівництва, науковців [4, 357]. Організація експертизи передбачала формулювання проблеми і мети експерименту, вибір експертної групи, проведення опитування, аналіз та обробку результатів.

Враховуючи вимоги до науково-педагогічного дослідження [1], експеримент проводився за такою схемою:

1. Підготовчий етап: складання та затвердження робочого плану дослідження; розробка та затвердження програми дослідження; підготовка інструментарію (розробка анкет та їх розмноження); випробування, перевірка інструментарію (пілотне дослідження); складання програми обробки даних.

2. Збирання та обробка інформації: збирання інформації; підготовка зібраних даних до обробки; опрацювання одержаної інформації.

3. Аналіз та інтерпретація інформації: аналіз результатів математичної обробки одержаної інформації; розробка висновків та пропозицій за результатами дослідження.

4. Впровадження одержаних результатів у практику: підготовка проекту документа стосовно заходів чи пропозицій за результатами дослідження.

Констатувальний експеримент дослідження був природним і проводився у звичайних умовах навчального процесу, які не змінювалися введенням нового чинника педагогічного впливу. Він спрямовувався на вивчення об'єкта дослідження в умовах дії наявного складу

чинників, тобто тих, які були визначені до експерименту і не змінювались. Цей емпіричний процес не був у повному значенні експериментом, а діагностичним зрізом. У його ході вивчався стан підготовки майбутніх будівельників.

Метою експериментальної частини дослідження є перевірка загальної гіпотези щодо організації навчальної практики. Нами з'ясувалося:

- стан розробленості нормативної бази для практичного навчання студентів-будівельників у ЗВО;
- тривалість навчальної практики майбутніх будівельників та оцінка обґрунтованості її термінів;
- відповідність навчальних баз вимогам щодо їх обрання для проходження практики;
- наявність посадових інструкцій для керівників практики (від навчального закладу та від бази);
- посиленість індивідуальних завдань, що ставляться практикантам;
- наявність критеріїв оцінювання діяльності практикантів;
- наявність у переліку обов'язкових умінь майбутніх будівельників;
- рівень готовності керівників практики до її проведення та шляхи підвищення цього рівня;
- оцінка досягнення цілей практики викладачами;
- оцінка досягнення цілей практики студентами.

Нормативною базою для проведення практичного навчання студентів є "Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України" [3]. Окрім нормативних положень, у цьому документі перераховується низка невирішених проблем в організації і виконанні програм практичного навчання студентів.

Серед них важливими є такі: наявна нормативна база, що регламентує взаємовідносини між вищими навчальними закладами й організаціями та установами щодо проведення практики студентів, не відповідає сучасним вимогам її організації; у договорах з юридичними та фізичними особами не визначається їх відповідальність за якість виконання програм практик; при оцінюванні знань та умінь студентів не достатньо використовуються сучасні методи для визначення якості підготовки; значне скорочення обсягів усіх видів практик у навчальних планах вищих навчальних закладів; рівень практичної підготовки магістрів, що здійснюється на кафедрах вищого навчального закладу, є недостатнім для набуття необхідних практичних навичок; недостатній рівень відповідності існуючих баз для проходження практик переліку спеціальностей, за якими

здійснюється підготовка фахівців; організація виробничої практики, що здійснюється на робочих місцях, що не відповідає переліку первинних посад, передбачених освітньо-кваліфікаційними характеристиками фахівця.

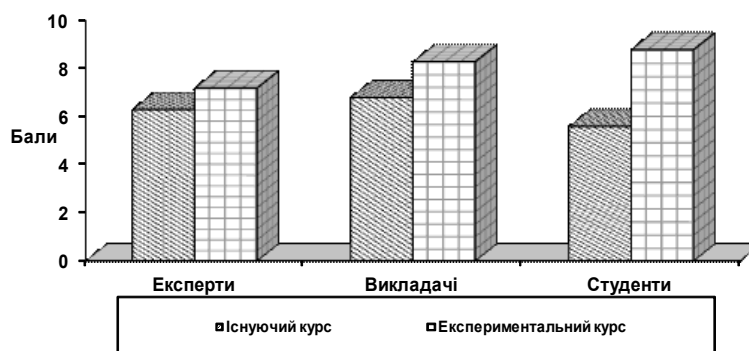
У реальних умовах на зміст і якість практичної підготовки студентів вищих навчальних закладів впливають: невизначеність політики щодо якості практичної підготовки; малоефективні канали надходження інформації про недоліки і пріоритети у відношенні практичної підготовки фахівців; застаріле навчальне обладнання та його програмне забезпечення, а також труднощі в його відновленні; обмеженість фінансових ресурсів вищих навчальних закладів; недостатнє стимулювання викладацького складу.

Формувальний експеримент був основним видом дослідження. Його метою було довести, що завдяки впливу обраних варіативних чинників можна досягти покращення якості професійної підготовки майбутніх будівельників. Важливими педагогічними умовами організації практики майбутніх будівельників є: уніфікація навчальних програм практики для підготовки за групою спеціальностей; інтегровані програми практики; використання інноваційних методик професійно-практичної підготовки; узгодження програм різних щаблів ступеневої освіти, організація навчального процесу за модулями професійних функцій.

Ми встановили завдяки впливу яких активних чинників можна досягти необхідного результату, що полягав у визначенні ефективності авторської програми та методики виробничої практики. Для перевірки ефективності запропонованої програми перевірялася успішність студентів контрольної та експериментальної груп щодо вирішення виробничих ситуацій.

Для оцінки авторської програми навчальної практики вона була запропонований для огляду експертам, викладачам і студентам різних курсів. При цьому їм також було продемонстровано програми окремих його складових. Перед ними стояло завдання оцінити обидва варіанти за 10-бальною шкалою. Виставлені учасниками опитування оцінки були просумовані і виведені середні значення, які зображені на Рис. 1.

Аналіз наведених результатів дозволяє сформулювати такі висновки. Авторська програма практики отримала вищу оцінку у кожній групі опитаних, однак потрібно зазначити, що різниця в оцінках з програмами окремих тем різнилась. Якщо серед експертів вона становить лише 1,1 бала, оскільки вони доволі критично ставляться до будь-яких змін, то у середовищі викладачів підтримка нової програми виражається

Рис. 1. Оцінка результативності існуючих програм та експериментальної програми практики

різницею у 2,5 бала. Викладачі також позитивно відреагували на змістове наповнення програми. Найбільша різниця між оцінками програм була зафіксована серед студентів (3,2 бала). Цікавим є також той факт, що студенти оцінили найнижчим балом існуючу програму (5,6 бала) і найвищим балом (8,8) – експериментальну.

Таким чином, авторська програма виробничої практики для майбутніх будівельників служить для отримання високих результатів, використовуючи якомога менше зусиль викладача і групи за короткий період часу.

На основі наведеного припущення були розроблені залікові завдання. При цьому оцінювання проводилося за такими критеріями: час виконання, виявлення основних параметрів, оригінальність проекту. Завдання передбачали виявлення певної кількості основних показників того чи іншого проекту. Тому знаходження усіх основних показників приймалося за 100 відсотків. Відповідно виявлення більшої кількості ознак оцінювалося числом більшим за 100%, недобір ознак – меншим 100%.

Отримані у ході експерименту результати показують ефективність акцентування значущості не лише змісту навчального матеріалу, але й логічних зв'язків між його елементами, яка досягалася використанням різноманітних видів навчання для студентів експериментальної групи для формування цілісної системи знань і вмінь студентів на основі інтегрованих індивідуальних завдань.

У ході формувального експерименту було поставлено за мету перевірити окремі характеристики вмінь, що формувалися шляхом інтеграції змісту і застосуванням діяльнісного підходу щодо його реалізації. Для перевірки було обрано такі параметри, як: доцільність, сформованість і різнобічність [5, 69]. З метою підвищення рівня цих параметрів студенти

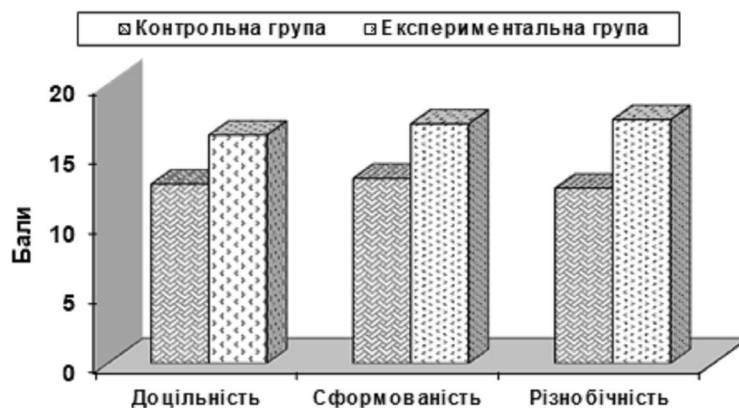
експериментальної групи: вчилися ставити перед собою цілі і досягати їх; формувати вміння кількома різними способами, які завершуються одним і тим же результатом; багаторазово і різноманітно застосовували вміння у різноманітних умовах шляхом добору способів використання теоретичних положень у практичній діяльності.

Для визначення рівня параметрів умінь студенти виконали комплексну роботу зі складання рекламного проекту. Для його виконання належало врахувати специфіку пропозиції, визначити контингент потенційних замовників послуги, сформувати макет та провести переговори з партнерами. Таким чином, запропоноване студентам завданням, передбачало вміння: переформулювати означення; добрати потрібну інформацію та відкинути зайву; побачити конкретне й образне за узагальненням; визначити комбінацію відомих (засвоєних) способів діяльності для розв'язання.

Оцінювалася робота у комплексній 60 бальній шкалі (по 20 балів на кожен параметр умінь), а потім оцінка переводилася у стандартну 5-бальну шкалу. Результати проведеного контролю показані на Рис. 2.

Як бачимо, що рівні параметрів умінь є вищими у експериментальній групі, найбільша різниця зафіксована при оцінюванні різнобічності умінь. У перерахунку на 5-бальну оцінку середній бал контрольної групи рівний 3,21 бала, а експериментальної – 4,23 бала. Така велика різниця (0,98 бала) не могла бути викликана випадковими причинами, а отже носить системний характер.

Поширення пропонованої нами методики на більше коло студентів, її реалізація у навчальному процесі навчальних закладах різного рівня акредитації підтвердили нашу гіпотезу, реальність даних експериментального навчання, надійність

Рис. 2. Перевірка рівнів доцільності, сформованості і різноманітності вмінь студентів під час практики

його наслідків, що свідчить про розв’язання основних завдань дослідження. Студенти та керівники практики від баз практики схвально ставляться до індивідуальних завдань, практики. На їх думку, запропонована організація навчальної практики дозволяє більш об’єктивно оцінювати діяльність діяльностей практиканта.

Під час проведення експерименту в експериментальних групах вищими виявились повнота знань, доцільність, сформованість і різноманітність умінь. Розрахунок середніх показників дає такий результат: коефіцієнт повноти знань у контрольній групі – 53,87%, коефіцієнт повноти знань у експериментальній групі – 66,36%. Підтверджено що при виконанні індивідуальних завдань доцільно використовувати як узагальнений досвід роботи з професійною інформацією, так і роботу з електронними джерелами інформації.

Висновки. Таким чином, використання авторської програми навчальної практики майбутніх будівельників дозволив сформувати у студентів способи самостійної діяльності, логічну послідовність вибору напрямів діяльності для досягнення поставленої мети, вміння обирати методи і форми реалізації завдань у залежності від їх складності. А це у свою чергу позитивно вплинуло на рівень параметрів умінь, які формувалися у ході експериментального дослідження. Таким чином, авторська програма навчальної практики сприяє: утворенню комплексу професійно спрямованих умінь і навичок, необхідних для виконання професійних функцій.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у перевірці ефективності авторської програми виробничої практики для різних будівельних професій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козловський Ю. М. Моделювання наукової діяльності вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: [Монографія] / Ю. М. Козловський. – Львів: СПОЛОМ, 2012. – 484 с.
2. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень / О. В. Кустовська. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 124 с.
3. Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України: Наказ МОН України наказ 351 від від 20.12.94
4. Якимович Т.Д., Макогін О.В. Форми і методи оцінювання результатів виробничої практики / Т. Д. Якимович, О.В.Макогін // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – 2016 – Вип. 45. – Київ; Вінниця: ТОВ фірма “Планер”, 2016. – С. 355–359.
5. Якимович, Т. Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки: навчально-методичний посібник [Текст] / Т. Д. Якимович. – К.: Педагогічна думка, 2013. – 136 с.

REFERENCES

1. Kozlovsky, Yu. M. (2012). *Modelyuvannya naukovoyi diyalnosti vyshchoho navchalnoho zakladu: teoretyko-metodolohichnyy aspekt* [Modeling of scientific activity of a higher educational institution: theoretical and methodological aspect]. Lviv: SPOLOM, 484 p. [in Ukrainian].
2. Kustovska, O. V. (2005). *Metodolohiya systemnoho pidkходу ta naukovykh doslidzhen* [Methodology of system approach and scientific research]. Ternopil: Ekonomichna dumka, 124 p. [in Ukrainian].

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРИ ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

3. Pro provedennya praktyky studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [About practice of students of higher educational institutions of Ukraine]. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine Order 351 from dated December 20 [in Ukrainian].

4. Yakymovych, T.D. & Makohin, O.V. (2016). *Formy i metody otsynuvannya rezul'tativ vyrobnychoyi praktyky* [Forms and methods for evaluating the results of industrial practice]. *Modern*

information technologies and innovative methods of training in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems. Kyiv Vinnytsya: TOV firma "Planer", no. 45, pp. 355–359. [in Ukrainian].

5. Yakymovych, T. D. (2013). *Osnovy dydaktyky profesiyno-praktychnoyi pidhotovky: navchalno-metodychnyy posibnyk* [Fundamentals of didactics of vocational and practical training]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 136 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.05.2018

УДК 378.4

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.140509>

Аліна Стонога, асистент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРИ ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

У статті розглянуто особливості використання психолого-педагогічного інструментарію при формуванні педагогічного іміджу. Виявлено, що роботу по формуванню іміджу можна представити у вигляді такої моделі: визначення вимог аудиторії, сильних та слабких сторін об'єкта, формування образу і підведення характеристик об'єкта під вимоги аудиторії. Проаналізовані найбільш значущі і важливі методи формування педагогічного іміджу: позиціонування, маніпулювання, емоціоналізація, деталізація, метафоризація, акцентування інформації, вербалізація, візуалізація, дистанціювання, опитування, впровадження моделей сприйняття, нейролінгвістичне програмування.

Ключові слова: імідж; педагогічний імідж; психолого-педагогічний інструментарій; позиціонування; маніпулювання; емоціоналізація; деталізація; метафоризація; акцентування інформації; вербалізація; візуалізація; дистанціювання; опитування; впровадження моделей сприйняття; нейролінгвістичне програмування та інші.

Літ. 5.

Alina Stonoha, Assistant of the Pedagogy, Methodology and Education Management Department Ukrainian Engineering-Pedagogics Academy, Kharkiv

THE PECULIARITIES OF USING THE PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TOOLS IN THE FORMATION OF PEDAGOGICAL IMAGE

The article deals with the peculiarities of the use of psychological and pedagogical tools in the formation of pedagogical image. It was found out that the teacher's image is a symbolic image of the subject, created in the process of interaction between the teacher and the participants in the pedagogical process.

It is revealed that work concerning the image's formation can be represented in the form of such a model: definition of audience requirements, strengths and weaknesses of the object, the formation of the image and supply characteristics of the object to the requirements of the audience. The most important methods of forming a pedagogical image are analyzed: positioning, manipulation, emotionalization, detailing, metaphORIZATION, information accentuation, verbalization, visualization, distancing, questioning, implementation of perception models, neurolinguistic programming.

It is revealed that for the most effective analysis of the image, it is necessary to take into account such criteria as the teacher's self-esteem, the appearance of ratings of others, and not necessarily positive, practical achievement of the planned goal with the assurance that it is achieved with the help of the image. The image that is most flexible will be more successful. It can be changed by a teacher in the event of any obstacles.

For the formation of a positive pedagogical image, it is necessary to work not so much on the weaknesses of the parties, to hide them, but to increase the existing positive moments; this strategy is considered to be the most effective. The image must be formed taking into account the features of mass consciousness. The image consists of parts that must be related to the whole, impossible features that would be independent of others. In this plan, the image is an organic unity, from which it is difficult to remove any part without serious changes to the whole image.